



אייל ורד

## דברים אחדים

בדפים הבאים לפניכם ניסינו לעשות את הבלתי אפשרי. לתאר דמות חיה, פועלת ושמחה, במשפטים, אותיות ומילים.

אפילו היו כל הימים דיו וכל הקנים קולמוסים לא היינו מצליחים.

ובכל זאת, יש כאן נסיון להאיר מעט מקווי דמותו של הראל היידי, בבחינת נקודות אור המצטרפות למורכבות שלמה, ולוואי ונצליח ולו במעט.

הדברים המובאים לפניכם הינם אוסף שנקבץ מההספדים לזכרו, משיחות בע"פ עם חברים, ממכתבים שנשלחו, מהחברות שיצאו לאור ע"י המשפחה ומשיחות עם ההורים שלווה ומשה יבדל"א.

יהי רצון שהדברים האלו יהיו לעילוי נשמתו, וישמשו אותנו בהתבוננות בדרכו המיוחדת, דרך אותה פילס כל חייו בעליה אל הר ה'.

ת . נ . צ . ב . ה .

## הראל – קורות חיים

הראל שרם נולד להוריו משה ושלוה ביום שישי בין הערביים, ד' בתמוז תשל"ב, בעיר רמת גן.

למד בביה"ס הממ"ד 'אושא' ואח"כ באמ"ת גוש דן, תיכון דתי למדע וטכנולוגיה שליד אוניברסיטת בר-אילן, שם סיים את לימודיו בהצטיינות.

היה פעיל בסניף בני"ע רמת גן כחניך, ובהמשך כמדריך ומוביל בצוות ההדרכה.

מגיל צעיר התבלט הראל בנועם מידותיו, בשמחת החיים ובחיוך שלא מש מפניו. לאחר סיום לימודיו בחר להכנס לכותלי ביהמ"ד בישיבת הגולן ולעבור את השירות הצבאי במסגרת ישיבות ההסדר, בה ראה את השילוב האידיאלי של ספרא וסייפא.

בישיבה באה לידי ביטוי יכולתו הלימודית הגבוהה, יחד עם עדינות נפשו ונועם הליכותיו.

לאחר שנה בישיבה הצטרף לחיל השריון, לחטיבת ברק בה עבר את הכשרתו, ולאחריה נשלח לקורס מט"קים, אותו סיים בהצטיינות.

עם סיום הקורס חזר הראל לשנה נוספת לישיבה, שנה שבה עוצבה אישיותו כשילוב של עמקות בתורה ומוטיבציה צבאית רבה. כהמשך ישיר לשנה זו, החל הראל קורס קציני שריון אותו סיים בהצלחה ולאחריו הוצב כמ"מ טנקים בפלוגה מבצעית ברמת הגולן.

תוך זמן קצר יצר הראל קשר עמוק עם חייליו ועם חבריו לסגל והפך לחלק אינטגרלי מהפלוגה.

כעבור שלושה שבועות עלה הגדוד לפעילות מבצעית בלבנון והראל הוצב בגיזרה המזרחית, באיזור טייבה.

ביום שישי כ"ו כסלו, נר שני של חנוכה, עלה הראל על הטנק, כשחנוכיה בידו, על מנת לאבטח כוח חי"ר שעסק בפתיחת ציר בין המוצבים.

טיל סאגר שנורה מאחד הכפרים פגע בטנק, והראל שעמד חשוף בצריח הטנק, בכדי לצפות טוב יותר על השטח אותו איבטח, נפגע.

ובשעה שבה נולד, ערב שבת בין השמשות, בה בשעה גם ניטלה נשמתו והוא בן 21 שנים ושישה חודשים חסר שבוע.

**יהי זכרו ברוך.**

## דבר המשפחה

בפתח דברנו רוצים אנו להביא קטע מ-"אני מאמין" שכתב הראל בקורס קציני שריון 1993:

ע"ד

1. אמה אני רוצה להיות קצין בצה"ל:

☆ גשוב אי תגרום אמת את הגוף שלי אמרך המאמץ אמען המדינה, להיות שותף בבניית הארץ במסגרת הצהי"ת ע"י שמירה והגנה על מדינת ישראל.

☆ אני רוצה אמת במסגרת שבה אני נמצא, את כל מה שאני יכול ומסוגל, לצאת אוכל אעשה כשאהיה אני עצמי מפקד וקצין.

☆ גשוב אי אהשפיע וקדם אנשים/גיילים אגרים, וצאתי, שוב, אוכל אעשה כאשר יהיו אי גיילים שלי.

☆ הקצונה תגרום גם אי בצורת ההשקפה שלי וראיית הדברים. עצם העובדה שאני עובר הכשרה מסוג זה ולבסוף יהיו אי גיילים אמת השגתי ואגריותי (האגרי הגדול שבפקיד), מן הסתם מגוללת ומגוללת בי שיתוי מסויס, אטובה.

2. ודאי שיש קשר בין ציונות לקצונה.

אמת מהסיבות העיקריות, אם לא העיקריות ביותר, שמובילות לקצונה להיות קצין היא הציונות. ויתר מכך, קצין שהציונות קיימת בו והוא מבין את הסיבה המהותית להיותו גייל וקצין בצה"ל, המוטיבציה והכוחות שימשכו אתו אמלא את הפקידו על הצד הטוב ביותר ואף אמעלה מזה, יהיו גדולים הרבה יותר.

אגרות המפקד:

כוללת הכא מכל כל. הגו בדאגה אלום הגייל ועד לשרוך נעלו שהרי הוא מופקד (פיקדון) בידי ואני צריך לדאוג לזה שייצא שלם ובריא בכל מובן בתום שירותו, ושירתו יהיה בעל משמעות ומעוף עד כמה שניתן לצה"ל.

## המשפחה

מתוך דברים אלו שנכתבו ע"י הראל במהלך קורס קציני שריון, ניתן לראות שהראל הבין את הסיבה המהותית לשרות הצבאי ולחשיבות הרבה שיש בשירות פקודי קרבי בצה"ל.

כבר בתחילת השירות הצבאי, עוד בשלב הטירונות, הפגין הראל רצון עז להמשיך במסלול פקודי, וכשהוצע לו בסוף השרות הראשון להאריך את תקופת השירות כדי לעבור קורס מפקדי טנקים, הוא נענה ברצון, הלך לקורס וסיים אותו בהצלחה.

בסיום הקורס הוצע להראל להמשיך במסלול ישיר לקצונה, אולם אז, לאחר התלבטות לא קלה, הוא העדיף לחזור לישיבה לתקופה נוספת לפני שהוא ממשיך במסלול הצבאי, וזאת מתוך הבנה שרק השילוב המלא בין למודי התורה בישיבה לבין השירות הצבאי, יכול להכשיר אותו להיות חייל ומפקד בצה"ל, ולהפוך את שירותו, לשירות מועיל ובעל משמעות.

כשבחר לוותר על המסלול הישיר לקצונה היה בו חשש שלאחר התקופה בישיבה לא יתאפשר לו להמשיך במסלול לקצונה, אולם מתוך אמונה שלמה בדרכו, לא ויתר והצליח להגשים את רצונו.

לאחר מספר חודשים בישיבה, בהם, כפי שהעידו חבריו, השקיע עצמו בלימוד עד השעות הקטנות של הלילה במטרה להשלים את חומר הלימוד שהפסיד בתקופת קורס מפקדי טנקים, חזר לצבא, עבר קורס קציני שריון, ובסיומו לאחר מאבק ללא פשרות קיבל את מבוקשו, להיות קצין שריון בחטיבת שריון מבצעית - חטיבת "ברק".

לא פעם כשתוארה דמותו של הראל ע"י רבניו מהישיבה וחבריו הם ציטטו את דברי הגמרא על דוד המלך: "...הוא עדינו העצני כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ..." (מועד קטן ט"ז ע"ב).

הראל הבין שאין להפריד בין ערכים, ציונות ומוטיבציה לבין השרות הצבאי. ורק אם ובמידה וישקיע עצמו, הן בלימוד התורה, והן במשימות הצבאיות, יגיע ויגשים את רצונו להיות מפקד בצבא הגנה לישראל.

הרבנים משיבת הגולן איתם היה הראל בקשר במהלך שירותו הצבאי סיפרו שהראל היה פונה אליהם ומברר איתם נושאים רבים הקשורים בצבא, החל מקיום המצוות ביום יום ועד לתפיסה הכללית לגבי מהות השירות הצבאי.

עוד במהלך השבעה העלה בפנינו הרב אליעזר שנוולד, שהיה ר"מ של הראל בישיבת הגולן, רעיון - להוציא ספר שיעסוק בחלק מאותן סוגיות בהן התלבט

## לזכרו

הראל. ספר שיוכל לשמש כספר לימוד ובירור עבור תלמידים משיבות ההסדר  
וחיילים דתיים, אשר תוך שירותם הצבאי מתלבטים בשאלות אלו.

אנו חושבים כי צורת הנצחה זאת העוסקת בסוגיות צבאיות באספקלריה תורנית  
היא דרך מתאימה להנציח את זכרו של בנו הראל הי"ד.

מי ייתן והלימוד בספר זה יהיה מורה דרך וכלי חשוב בבירור סוגיות חשובות  
אלו. ויהיה זה לעילוי נשמתו של הראל הי"ד.

לסיום, רוצים אנו להודות מקרב לב לרב אליעזר שנוולד שהגה את הרעיון ולא  
חסך במאמצים. הוא לא ויתר בשום נושא הקשור לספר ובזכות הקפדתו על כל פרט  
ופרט יצא הספר לאור.

כמו כן, ברצוננו להודות לחברי השיעור של הראל בישיבה, שברצון רב הצטרפו  
למשימה, אם בפניה לרבנים, איסוף החומר, כתיבת החלק הביבליוגרפי וכל דבר  
טכני שנדרש כדי להשלים את המלאכה. ועל כך נתונות להם תודותינו.

המשפחה





## נקודות אור

### א. בין אדם לחבירו

היתה בהראל חביבות מיוחדת, נעימות, ותמיד השתמש בה כדי לעזור לאחרים.

\*

בילדותו היה עימו בכיתה חבר שהרבה להפריע בשיעורים ובשל כך נשלח פעמים רבות למנהלת.

בכל פעם כזו, מיד עם הצלצול, הראל היה רץ לחדר המנהלת, דופק על הדלת, מחייך את חיוכו הנעים ו"מרכז" את השטח תוך לימוד זכות על חבירו.

\*

כאשר הכינו מסיבה כיתתית, דאג תמיד שלא ישכחו להזמין גם את התלמידים הפחות בולטים, שלא יפגעו ח"ו.

\*

מאד כאב כאשר ראה אי צדק או עוולה שנגרמה לחבר.

\*

את קורס הקצינים עבר יחד עם חבר קרוב עוד מהשירות הראשון, אשר הוריו שהו בשליחות בחו"ל זמן רב. במהלך הקורס הגיעה אימו של החבר לביקור בארץ, אך לחבר לא ניתנה רשות ללכת לקבלה בשדה התעופה, בטענה שלא יקרה כלום אם ימתין עד שבת.

הראל ממש נסער מכך. ובאותה שבת לא הפסיק להזכיר את העוול הנורא שנעשה וממש לא הבין כיצד מפקד יכול להיות אטום כ"כ לרגשות חייליו.

\*

היתה בו רגישות עצומה לחבר. כאשר היה מדבר איתך נתן לך להרגיש שכל זמנו ומחשבתו מוקדשים רק לך.

(אמא)

## משפחה וחברים

"תוך כדי דברים, אני נזכר איך הגעתי אליך כמעט לפני שנה בחורף הקודם... ישבנו ודיברנו אז במשך זמן רב, כשרק עכשיו אני חושב שאתה בעצם ביטלת לעצמך תוכניות (היית אמור לסכם כמה שיעורים) רק כדי לשמוע על הצרות הפרטיות שלי".

(מתוך מכתב של חבר לאחר מותו)

\*

מספר שמי, חבר מהשיעור: "בתחילת שנה ד' נולדה בתנו, אמונה, והראל שהיה אז בצבא הזדרז לבקר בהזדמנות הראשונה שהיתה לו, וכמובן הביא עמו מתנה. לאחר ששוחחנו שאלתי את הראל אם יוכל לעזור לי בהעמסת חפצים, אותם רצינו להעלות לביתנו שבחיספין. כמובן שנענה בשמחה. רק לאחר שסיימנו את המלאכה התנצל הראל ואמר שהוא 'קצת מאחר' לרופא.

מאוחר יותר התברר לי, שהוא אחר הרבה לתור שנקבע לו לפני זמן רב, ובכל זאת לא עלה על דעתי שהוא ממהר, שכן הוא לא נתן לנו להרגיש כאילו אין לו זמן ועזר בשמחה עד שסיים".

\*

בתקופה מסויימת בצבא תוגברה השמירה והפקודה הורתה שיש לשמור בזוגות. בפלוגה התפתחה תחרות סמויה מי יהיה בן זוגו של הראל לשמירה, שכן איתנו הזמן עבר מהר והשמירה יותר קלה, מתוך היותו בן שיחה נעים כל כך.  
(אלי וייסברט)

\*

במוצאי פורים תשנ"ג, כשכולם כבר היו סחוטים ועייפים, נשאר לנקות את ביתו של רב השיעור. הראל ידע שגם כשנגמרה השמחה והמתח ירד הרי שדוקא אז צריך לעזור.

(הרב ציון טויל)

\*

ועוד מאותו פורים סיפר אייל רוט: "לפני כשנה נפטר אבי במפתיע וכמובן שכל עמיתי באו לנחמני בביתי. לאחר זמן מה שבתי חזרה ללימודי בישיבה וניסתי לחזור למסלול חיי הקודם.

כעבור זמן קצר חל חג הפורים, שכידוע נחוג בישיבות בשמחה רבה. כמובן שלא השתתפתי בשמחה ובריקודים אלא פשוט עמדתי בפינת המטבח והבטתי בחברי הרוקדים ושמחים. פתאום עלו דמעות בעיני וחשתי שאיני מסוגל לעמוד שם עוד.

## לזכרו

פניתי לצאת החוצה. ממש שניה לפני צאתי נחה יד על כתפי. היה זה הראל שבאיזו שהיא צורה קלט אותי מותוך מעגלי הריקודים, הוא לא ניסה לנחמני או לעצור בעדי, אלא פשוט הסתכל בעיני במין מבט מבין, מבט שאומר הכל, שמראה כמה הוא כואב את כאבי ומשתתף בצערי. לא הייתי צריך יותר מהמבט האכפתי הזה של הראל. לאחר שניה שנראתה לי כנצח הגיש לי הראל את מעילו ואמר בחיוכו המפורסם: "כדאי שתקח מעיל, קר מאד בחוץ".

זמן מה לאחר הפורים, בעודי נמצא בביתי נשמע צלצול בדלת. בפתח ניצב הראל. שאלתי אותו במה זכיתי לביקור פתע זה, והוא ענה בפשטות שהוא עומד לחזור לשירות הצבאי ולכן קפץ להגיד שלום ולראות מה שלומי לפני הגיוס המחודש. ברור שהראל לא קפץ לכל חבריו הרבים על מנת להפרד מהם אלא שאלי הוא קפץ מפני שהיה לו אכפת ורצה לעזור כמה שיכול.

\*

היתה בו תכונת חסד מיוחדת שבאה לידי ביטוי לא רק במעשה אלא גם בתשומת לב מיוחדת לחבר בדיבור ובהקשבה.

(אמא)

\*

תכונה נוספת שבלטה בו לכל האורך - היתה לו נוכחות שגרמה לאנשים להפתח כלפיו בזמן קצר אך לעומק.

(אמא)

\*

וכך כתב באהי נאסר אלדין, נהג הטנק של הראל - "את הראל הכרתי בתור בן אדם, שכל מה שהיית מבקש שיהיה בדמות של בן אדם היית מוצא בו. אדם ישר, חכם, אוהב לעזור לאחרים, אפילו על חשבון שעות המנוחה שלו.

הראל היה מפקד שלי, אבל יותר מזה הוא היה חבר שלי שתמיד חפשתי, שתמיד רציתי שיהיה לי.

כמה שאכתוב, כמה שאסביר, זה לא יגיע לרמה של הראל ותאמינו לי שמרגע שקרה מה שקרה התמונה של הראל לא יוצאת לי מהמחשבה. כי אחד כמו הראל הוא מהאנשים שכמה שילכו רחוק, שמם הטוב נשמר בזכרון ואהבתם בלב תמיד, ואת ערך מעשיהם אי אפשר לפרט או לשכוח". באהי הכיר את הראל כחמישה שבועות.

## משפחה וחברים

כשבועיים לאחר שהגיע לפלוגה המבצעית בתור מ"מ צעיר נכנס הראל אל המ"פ לשיחה שגרתית שנקבעה לשעה 20:30. השיחה הלכה והתארכה, נכנסה לתוך הלילה והפכה לשיחה אישית ועמוקה. השיחה נסתיימה בשעה 24:30. לאחר נפילתו של הראל נשאל המ"פ כמה זמן הכיר את הראל וענה: "20 שנה". **הכרותם נמשכה כחמישה שבועות.**

\*

הראל נזהר מאוד מלשון הרע. אף פעם לא אמר דבר רע על חבר, תמיד מצא את הדבר החיובי שבו וגילה סלחנות רבה ונקודת זכות לכל דיבור או מעשה שאחרים עשו.

כשנחשף למפגש עם נוער חילוני בבה"ד 1 דיבר על הידע הכללי העצום שלהם וגילה הערכה רבה אך לא מתוך התבטלות. זה מה שפתח אותם לשמוע אותו, לקבל את דעותיו ואף לשנות את גישתם לדת ולדתיים.

## לזכרו

### ב. קניין תורה

הראל היה יסודי מאוד, בכל התחומים. ומשהגיע ספר לידינו הוא לא הניח אותו עד שסיימו. וכן בקודש - דאג לברר כל נושא עד תומו.

(אמא)

\*

כל דבר שקרא או למד - ממש חי אותו. מספר פעמים שמענו אותו צוחק בקול רם בחדרו - וכשנכנסנו לראות מה קרה, ראינו אותו שקוע בקריאת ספר.

(אמא)

\*

היה בו צמאון אדיר לדעת. רצה לשאוב את המירב מהתקופה שבה היינו בישיבה. משנפל - התחלנו לעיין במחברותיו, ומצאנו דפים רבים ובהם כתב בקיצור נמרץ ובמילים ספורות נושאים שרצה לברר. לא נתן לשום נושא לחמוק ממנו.

(אייל ורד)

\*

כל מה שלמד - סיכם. סיכומיו היו מסודרים וברורים. ולכן, כל מי שהפסיד שיעור כלשהו ידע שיוכל להשלימו מסיכומיו של הראל, שכמובן, נתן אותם בשמחה רבה, תוך שהוא מעיר שבודאי יש סיכומים טובים יותר, והוא לא הספיק הכל וכו'.

(אייל ורד)

\*

מדי מוצאי שבת התקיים בישיבה שיעור בספר בראשית, ע"י הרב שרלו. הראל השתתף בקביעות בשיעור זה ומאד חיבב אותו.

אלא שמוצאי שבת זהו זמן בעייתי במקצת, שהרי פעם בשבועיים שלושה נסענו הביתה. ואף על פי כן להראל לא היה חסר ולו שיעור אחד. מיד כשהיה חוזר ביום א', היה מבקש את סיכום השיעור או את הקלטת ומשלים אותו.

כשחזרנו לישיבה לאחר תקופת השירות הראשונה, נכנסתי לחדרו וראיתי בתוך ארוננו ערימת קלטות: "אלו השיעורים בספר בראשית שהחסרנו במהלך התקופה שהיינו בצבא" אמר לי בחיך קורן. חיך שהדביק גם אותי ומיד בקשתי שיעביר לי אותם לאחר שיסיים. כמובן שנענה בשמחה.

(אייל ורד)

## משפחה וחברים

הראל שאף להתחבר עם חברים בעלי ידע רחב, הוא שאף להיות מוקף באנשים משכילים כדי לספוג מהידע שלהם. תמיד נראה לו שידעויותו מועטות ושאחרים יודעים יותר ומוכשרים יותר ממנו.

\*

הראל נהנה מאד לשתף את הוריו ובני משפחתו בחויית הלימוד בישיבה. היה מגיע לביתו ביום שישי, מלא שמחה, ומייד מתחיל לשתף את הוריו, ולסחוף אותם עמו בהתלהבות.

סיפר אלו דברים חדשים למד בעצמו, אלו שמע מרבותיו. והכל באושר גדול. במיוחד נהנה מלימוד התנ"ך בישיבה. והיה מרבה לספר על כך. אמר שבנושא זה נפתחו לפניו שערים חדשים.

(אמא)

\*

בליל פורים תשנ"ג, בשעה שהיה מבוסס, גילה שרצונו לסיים את כל השי"ס, ובכך נחשף טפח מפנימיותו ומהאישיות אותה בנה בישיבה.

(הרב ציון טויל)

\*

למרות שהגיע מתיכון, בו למדו מעט גמרא יחסית לישיבות התיכוניות, הרי שתוך זמן קצר השלים את הפער והשתלב באופן טבעי כאחד מן החבורה, ומן הטובים שבה. את הידע הרב שהיה לו בתחום הריאלי גייס לטובת הלימוד, וכאשר הגמי עסקה בחישובי כמויות או זמנים, הוציא מייד דף ועט והחל מחשב ורושם תוך הנאה רבה.

(שמי פריינטה)

\*

זמן קצר אחרי שנכנס לישיבה, הביא עימו מהבית קופסת עץ גדולה לשים בה את ספריו. וזאת מפני שהיה מאוד מסודר גם בסדר חיזונו. כך גם חדרו והארון שלו בפנימיה. מסודרים ונקיים, מעין סדר חיזונו שהעיד על הסדר הפנימי שלו.

(חיים כהן)

\*

לא הסתפק בשמיעת השיעור בלבד, אלא יצר קשר אישי עם הרבנים, מתוך שיחות אישיות רבות, ובירור נוסף של הנאמר בשיעור ושל שאלות שבירר לעצמו. כך נוצר קשר מיוחד בינו לבין רבותיו, קשר של חיים.

(הרב אליעזר שנוולד)

## לזכרו

### ג. משמח חתן וכלה

הראל ראה חשיבות רבה בהשתתפות בשמחת חתן וכלה והיה משקיע כל כולו בכך.

\*

בתוך שבועיים נערכו שתי חתונות של חבריו. הראל שהה באותו זמן בקורס קצינים בדרום. למרות המרחק הצליח להשתחרר לשתי החתונות לזמן קצר. וכך הגיע לביתו בחמש אחר הצהריים, החליף בגדים, הזדרז לחתונה. בחצות כבר היה על האוטובוס חזרה לבסיסו ליד אילת.

(אמא)

בכל פעם שבא לחתונה ביקשתי ממנו שלא יתאמץ יותר מידי, ולא יריס את החתן, מפני שהיו לו בעיות גב. הראל אמר לי "זה בסדר אמא, אני בסך הכל רוקד". חבר מהקהילה שנכח באחת החתונות, פגש בשבת שלאחר החתונה את אביו של הראל ואמר לו "תשמע! איך שהבן שלך הריס את אביו של החתן שהיה כ"כ כבד". לאחר שנפל, הביאו לנו החברים סרטי וידאו ובהם הראל בולט כמשמח הראשי והחתן על כתפיו.

(אמא)

\*

במהלך הריקודים היה מקפיד לדאוג שבני המשפחה יהיו במעגל. באחד הסרטים רואים כיצד הראל דואג שגם האחות הקטנה תשתתף, וכיצד הכניס אותה בזהירות לתוך המעגל.

(אמא)

\*

סיפר שמי, חבר מהשיעור - "בחתונתי ביקשתי מהראל שיקריא את סדר המברכים בחופה. הראל כל כך שמח והתרגש מהכבוד שנפל בחלקו, וזמן רב אחר כך עוד הזכיר לי את זה".

\*

אם קרה ולא הצליח להגיע לחתונה מסיבה כל שהיא, היה מקפיד להתקשר לפני כן ולהתנצל, ובהזדמנות הראשונה קפץ לברך במזל טוב ולתת מתנה.

(אמא)

## משפחה וחברים

### ד. באהלי צבא

את הפרק הצבאי ראה הראל כחלק משלמות ומורכבות של תורה וצבא. כותב עמיקם פטרון אשר עבר עימו את קורס הקצינים: "נקודה נוספת הראויה לציון, היתה המימוש ויכולת ההבאה לביטוי בשטח של דמות בחור ההסדר האמיתית כפי שהיתה צריכה להראות כלפי חוץ. הראל הראה מקצועיות ובקיאיות רבה בשני התחומים, תורה וידע מקצועי צבאי. זכורני שראיתי בו לכל אורך הדרך את מה שנקרא 'הסמן הימני' בכל הנוגע לדמות בחור הישיבה. אי מתן מקום לפשרות ולו הקטנות ביותר בכל הנוגע לשמירת ההלכה והצביון הדתי גם בצבא, אף בתקופות הקשות והשוחקות ביותר. בצירוף לכך, היה בעל מוטיבציה אדירה להשקיע ולהצליח בהכשרות המקצועיות בצבא. מוטיבציה שנבעה מתוך הרגשת אמונה שזוהי הדרך בה על בחור דתי ללכת ולצעוד, ולא מתוך שיקולים פרטיים אינטרסנטיים".

\*

בשאלון בקורס קצינים כתב הראל - "יודאי שיש קשר בין ציונות לקצונה, אחת מהסיבות העיקריות, אם לא העיקרית ביותר, שמובילות לרצון להיות קצין, היא הציונות. ויותר מכך, קצין שהציונות קיימת בו והוא מבין את הסיבה המהותית להיותו חייל וקצין בצה"ל, המוטיבציה והכוחות שימשכו אותו למלא את תפקידו על הצד הטוב ביותר ואף למעלה מזה, יהיו גדולים הרבה יותר".

\*

כששהה בבה"ד 1 בחלק שעסק באמוני חי"ר, ביקש ממני שאשלח לו את הקלטר בו סיכם את לימודי המקצועות בטנק, כדי שיוכל להתכונן לקראת ההשלמה בשיזפון. וכן היה גם לפני התחלת התפקוד כמפקד חדש.

(אמא)

\*

במהלך כל השרות הצבאי בלט בו השקט הנפשי. שום דבר לא הלחיץ אותו, ודבר לא הצליח להסיר את החינוך הרגוע מעל פניו. ביום הגיוס, בו היינו כולנו די בהלם, מעצם הפיכתנו לחיילים, ומהפקודות שנחתו עלינו מכל עבר, התנדב הראל להיות חניך תורן. בשקט הנפשי שלו הצליח לקשר בין המפקדים לבניינו, חיילים טריים, והכל בלי לחץ ועם הרבה חיוכים.

(אייל ורד)



## לזכרו

כשעלינו לרמת הגולן, לאימון הצמ"פ, הודיעו להראל כי לצוות שלו לא יהיה טנק משלהם, והם יהיו צוות שני בטנק אחר.

הראל הצטער על כך מאוד, אך הבין שאין מקום להתמרמרות, ולכן השקיע רבות בטנק שעליו התאמן, אף שלא היה זה "הטנק שלו".

לאחר זמן מה הובא לפלוגה טנק נוסף - טנק הסמג"ד, והצוות של הראל קיבל אותו. הראל נתמלא שמחה, כי חשב שהיה בר מזל לקבל את הטנק הטוב ביותר לעומת חבריו, וכמובן השקיע כל כולו בטנק החדש.

ואכן טנק הסמג"ד הוא מעין טנק יצוגי, ולכן הוא צריך תמיד להיות נקי - משימה לא קלה בתנאי השטח הקשים בחורף ברמה. הראל ראה בכך אתגר, הוא וצוותו עמלו על הטנק ללא הפסקה, וכדי לשמור על נקיונו, היו מורידים את הנעליים המלוכלכות בבואו, לפני שעלו על הטנק, ומצחצחים אותו במברשת שיניים. (אייל ורד)

\*

נהג תמיד לומר "אני לא מספיק טוב, אחרים הרבה יותר טובים ממני" ומיד היה מביא דוגמאות לכך. לכן - היה מאוד מופתע כשהודיעו לו שדוקא הוא יצא לקורס מפקדים. היה בטוח שאחרים הרבה יותר ראויים ממנו.

(אמא)

\*

בפרק הזמן שבין הקמ"ט לקק"ש התלבט, האם ניתן לשלב את לימוד התורה עם הפיקוד בצבא מבלי שתחום אחד יפגע במשנהו. התלבטות זו הציקה לו ולא נתנה לו מנוח. משהגיע למסקנה שהדבר אפשרי, היה נדמה כאילו התמלא בכוחות מחודשים שבאמצעותם חתר להשגת מטרה זו ללא לאות. כך נהג בלימודי הישיבה בפרק זה ואחר כך במהלך הקורסים בצבא.

\*

במהלך הקורס התבקשו החניכים להביע ביקורת על הדרוש תיקון ושיפור. כשהגיע תורו של הראל הקפיד לפתוח בדברים הטובים והחיוביים ורק לאחר מכן הזכיר את הדברים שלדעתו צריכים שיפור, וגם אותם הזכיר בחצי התנצלות על ההעזה להביע ביקורת.

## משפחה וחברים

כשסיים קורס קצינים הוצב בתחילה בגדוד שריון בגולן - כמ"מ. זמן קצר לפני טקס הסיום הודיעו לו כי ההחלטה שונתה, והוא מוצב כמדריך בצה"ל 1. פניו נפלו. "לא בשביל זה עזבתי את הישיבה" אמר.

אמרתי לו - "הראל, לך תדבר עם אחד המפקדים הבכירים, תסביר לו, תשכנע אותו".

הראל הלך, חיפש ומצא את מפקד המפח"ש, קצין בדרגת אלוף ואמר לו - "שמי הראל שרם, אני שייך לישיבות ההסדר. הוצבתי ברמה וכעת רוצים להעביר אותי לבה"ד 1".

האלוף אמר "חייל, שמעתי אותך" - וזמן קצר אחר כך הודיעו לו שהוא עולה לרמה. אין לתאר כמה שמחה היתה לו כשהודיעו לו על כך. אחר כך פנה אלי ואמר לי - "אמא, את בטח מצטערת, היית מעדיפה שאהיה בבה"ד 1 בתפקיד הדרכה", אך אני אמרתי שכשטוב לו, טוב גם לי.

(אמא)

\*

כשהגיע בתור קצין צעיר לגדוד, הוצב בפלוגה מבצעית שעמדה לעלות ללבנון, ולא בפלוגת צמ"פ, שם בדרך כלל מוצבים קצינים צעירים. כשנשאל המג"ד מדוע בחר להציב את הראל דוקא בפלוגה מבצעית ההולכת לפעילות בלבנון, ענה - "הראל עשה עלי רושם טוב במיוחד בגלל הבגרות והמוטיבציה שהפגין. היתה בו בגרות, רצינות, דאגה לחייליו, מוכנות להקרבה, ואהבת האדם".

\*

כשהיה חייל הקפיד להתקשר כל יום שישי בצהריים לאחל שבת שלום. כמובן - שיחות קצרות מאוד בגלל הלחץ.

כשנהיה קצין חשבתי שכעת יהיה לו זמן רב יותר לשוחח בטלפון - אך ההיפך הוא הנכון. הראל היה מתקשר ממשי עם הדלקת הנרות. שאלתי אותו - הראל, אתה קצין, לא אמור להיות לך יותר זמן? ענה לי - "אמא, החיילים עובדים על הטנק. ואני לא רוצה שיעבדו לבד, גם אני חלק מהצוות".

(אמא)

\*

סיפר אייל, התותחן של הצוות - "כל צוות אוהב לבחון את המפקד שהוא מקבל ולבדוק מה הקווים האדומים שלו. וכך גם אנחנו. באחד הטיפולים בטנקים, לא

## לזכרו

ביצענו חלק מהטיפולים שלא כל המפקדים מקפידים עליהם, וחיכינו לראות האם הראל הוא מהמקפידים, או שיעלים עין.

הראל הגיע, עבר איתנו על כל מה שעשינו, וכשראה שחלק מהדברים לא בוצע כינס את הצוות, ישב איתנו והסביר לנו באריכות כמה חשוב הטיפול שלא ביצענו, מה תפקידו, מה הוא מונע, ומדוע יש להקפיד לעשותו. אחרי שגמר להסביר, קם ואמר לנו - "עכשיו בואו נעשה אותו יחד".

זו היתה בעצם דרכו כמפקד. תמיד הסביר את חשיבות העניין, ידע להקשיב ולקבל בקורת, ותמיד עבד איתנו יחד".

\*

וכך כתב הראל בשאלון בקורס קצינים - "אחריות המפקד כוללת הכל מכל כל. החל בדאגה לשלום החייל, ועד לשרוך נעלו, שהרי הוא מופקד (פיקדון) בידי, ואני צריך לדאוג לזה שיצא בריא ושלם בכל מובן בתום שרותו, וששרותו יהיה מועיל ובעל משמעות עד כמה שניתן בצה"ל".

\*

סיפר הרב אליעזר שנוולד - "באתי לבקרו לפני העליה ללבנון, ודברנו על נושאים שונים שהטרידו אותו, הן בצבא והן בתורה. מצאתי אותו לומד את הגיזרה בדיוק באותה עמקת ויסודיות בה היה לומד סוגייה בגמרא".

\*

זמן קצר לאחר שעלה ללבנון הגיע המח"ט לסיור במוצב והחליט לתחקר את הראל שהיה קצין צעיר בפלוגה וחדש בגיזרה.

וכך כתב המח"ט - "רק ביום שלישי האחרון ישבתי עם הראל כשעתיים. תחקרתי אותו, את הצוות שלו, בדקתי לו את הטנק, הוא הבהיר לי והסביר לי כיצד הוא רואה את האיומים עליו ומה יש לעשות. דברנו על כך שהשגרה לא תפגום בערנותו ובכוננותו. מצאתי קצין צעיר, יפה תואר, בעל רצון עז ללמוד, בעל פתיחות גבוהה, עם חוש ביקורת מפותח, ומקצועי בתחום שלו, למרות היותו קצין צעיר. אני זוכר שאמרתי לו - 'הראל, אני מצדיע לך על הידע שלך'".

\*

לחבר שהתלבט אם ללכת לישיבה גבוהה ולא ללכת לצבא, אמר - "אני לא רוצה להשפיע עליך, אבל, לדעתי, אחרי שמונה עשרה שנה שקבלנו מהמדינה הגיע הזמן גם לתת למדינה, יש משהו שמאחד בין כל אלה שמגיעים לבקו"ם וזו ברית דמים עם הארץ הזו". לאחר מסי' חודשים החבר התגייס במסגרת ישיבת הסדר.

## משפחה וחברים

חיילים מהפלוגה ציינו - "את פקודותיו של הראל ביצענו במלואם, לא בגלל הדרגות, אלא בגלל שאהבנו אותו".

\*

יחד עם היותו קצין מוצלח, ואהבתו את הצבא, תמיד חזר ואמר לי - "הישיבה היא הבית ממנה יצאתי ואליה אני אחזור".

(אבא)

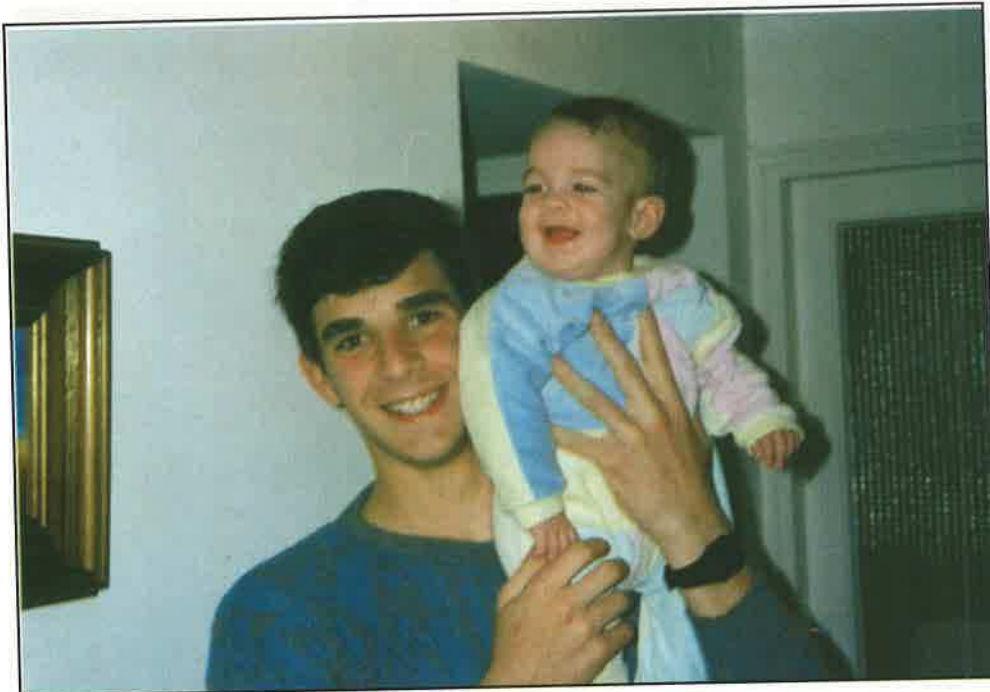
\*

אם הייתי צריך לאבחן ולומר, מה המידה החשובה המאפיינת את הראל, הרי שהוא היה מוביל, הוא היה מנהיג, אבל הוא היה גם מאסף. אלו שני דברים סותרים. בדרך כלל מי שהוא מוביל, מי שהוא מנהיג הוא דוהר קדימה, וכיון שהוא דוהר קדימה אז הוא אף פעם לא מסתכל אחורה, הוא לא סורק אחורה. אבל הראל היה מאסף, הוא היה מאסף את כולם והיה דואג לכך שכולם ידהרו איתו, שכולם יהיו איתו וכולם ינגנו את המנגינה שהוא ניגן.

(חיים כהן, שכתוב דבריו בסרט)



בר מצווה בכותל  
עם סבא דב ז"ל ואבא



הראל עם האחיינית - שיר





טיול לנחל עמוד - פסח תשנ"א



טיול גמלא - סוף שיעור א'



טקס סיום שמינית עם קובי



עם המשפחה  
בסיום קורס מט"קים

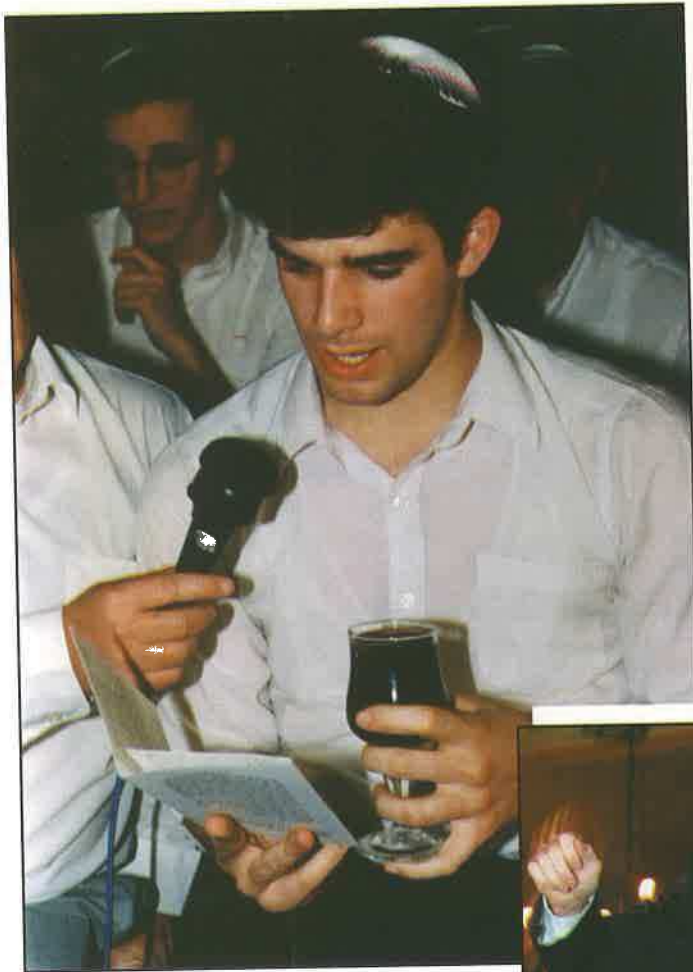


עם ארי ואייל  
צוות סמג"ד צמ"פ חורף תשנ"ב (92')



בקורס מפקדי טנקים -  
"מומלץ לקצונה בזימון ישיר"





מכובד בברכה בחתונת חגי ושולי



החתן על הכתפיים בחתונת אדרה וקרי



ניוטים בקורס קציני שריון



בתא התותחן במהלך הקק"ש



סיירים  
אלול תשנ"א (ספטמבר '91)



סיום קורס קצינים

10/12/93

מכתב לך, לפי דבריך

באשר לתיבתך - עברתי

אנשים, תלמי, נחמדים. הן חלפו

ואני פתחתי את המורה

ושלבו אליה המורה, אתה מביט קדימה

אך עזרה בעיניך, האם יוצאת?

או שני מפתח

הוא אולי עשירי ולכן אתי

אני גומלת את ענין, את חלום

אך פסגים חסונם חסונם האהב נאמר קול = עשיר

אם חלום, ולתקנתו אהבתי

יוצאת. ואני חלום לך, מספיק כל כך, שמהו

הוא מפתח ונחמה

ואני אם נהיה - מתחילת המעשה (המפתח)

ואני כלתי קיסרית - גיזים, טוב אתה באיורה

אם כל ז"ל אני חן, אתה מכאשר, גם אם אתה

מתחבא עם ענינים

אני יוצאת עליו אהבה

אזרח

יוני 93

ירמי כהן והראל זכרונם לברכה. עברו את מסלול ההכשרה לקצונה ירמי. לאחר מכן נפרדה דרכם, ובעוד הראל נשלח לשרת כקצין במבצעית, נשלח ירמי לתפקיד קצונה בצמ"פ. לאחר נפילתו של הראל החליף ירמי את הראל בפלוגתו. בהמשך שירותו שירת ירמי כהן כמ"פ בלבנון עד שנהרג באסון המסוקים. לאחר התרסקות המסוקים נמצאה קלטת וידאו שצולמה בידי ערן כרץ ז"ל, שהיה הסמ"פ של ירמי, ובה נראה ירמי יושב במשרדו כשמאחורי גבו תמונתו של הראל. שיר מכתב זה שנכתב לאחר האזכרה השניה להראל, נמצא בתוך מחברת שירים במגירתו של ירמי כהן. יחד עם דפי ההנצחה של הראל מאתר השריון שבלטרון.



# דברי רבו, הרב ציון טויל, לזכרו

הדברים נאמרו באזכרת יום השלושים לנפילתו של הראל הי"ד

כבוד אלוף הפיקוד, ראש העיר, כבוד הרבנים, החברים, המשפחה הנכבדה והיקרה.

במזמור כ"ג בספר תהילים מתאר דוד המלך את סיפור חייו, למן חייו השלווים בהיותו רועה את צאן אביו ועד עלותו להנהגת האומה ולהיות מלך על עם ישראל. "מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר...". זוכר אני, אומר דוד המלך, את הימים שהייתי בשלווה ובהשקט כשה, ואתה, רבונו של עולם, הנהגתני כרועה. באותם הימים לא חסרתי מאומה, שם במרעה הייתי עובד ה' ללא הפרעות ומעכבים חיצוניים ושם ישבתי "בנאות דשא, על מי מנוחות".

אולם "מאת ה' היתה זאת", שתפקידי הוא לא רק לעבוד את ה' כאדם פרטי, ולהגיע להשלמתי הרוחנית בהתבודדות מבני אדם, תפקידי הוא להנהיג את עם ישראל. אותה נפש שקטה ושאננה יוצאת ממסגרתה כאותו אדם שובב ופראי. בכדי להנהיג את עם ישראל לא מספיקה התמימות שהיתה עמדי בהיותי רועה צאן, וצריך אני לפתח בעצמי נפש היודעת לעמוד בהנהגת האומה ובקשרי מלחמה, "נפשי ישובב".

בהיותי מנהיג את האומה, ממשך דוד המלך, נאלצתי לא פעם לעסוק במלחמות. הכניסה לגיא הצלמות של המלחמה היא מסוכנת מאוד. הסכנות הן כבדות ביותר, הן הסכנות הגופניות, אך לא פחות מזה הסכנות המוסריות שמולידה המלחמה. המלחמה עם כל נוראותיה, במיוחד בימים ההם, בהם עמד הלוחם מול אויבו, יכולה להשחית את הנפש במידת האכזריות, באטימות הלב ובאיבוד כל מוסר. בצבאות העולם, בקרב חיילים המנותקים ממשפחותיהם תמצא ריבוי זימה, נבולי פה, זלזול ברכוש ואכזריות שבהכרח מולידה המלחמה. אך דוד המלך אומר "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע". גם כאשר נאלץ אני לעסוק במלחמה בעומק החושך אני בוחר בטוב וסר מן הרע, אני איני ירא מירידה מוסרית, מאיבוד כל יושר וחמלה, מאיבוד כל עדינות נפש, מדוע? כי גם בגיא צלמות "אתה עמדי", באותה שעה שאני צריך להסתער על אויבי עם רצח בעיניים ואני נמצא בעומק המלחמה

## הרב ציון טויל

המשחיתה - "אתה עמדי". אני אחוז כולי בצלם אלוקים, בטוב ה', וזה מה שנותן לי את היכולת לנצח במלחמה.

הראל הי"ד בתקופת היותו יושב בנאות דשא ומנוהל על מי מנוחות, בהיותו שתול בבית ה', היה שוקד ברצינות גמורה, בהתמדה ובדבקות אין קץ יומם וליל על התורה, תורה שכוללת את הפן האישי והפרטי ותורה שכוללת את הפן הלאומי הכלל ישראלי. מתוך בירורי אמונה עמוקים, תורתו של הראל תובעת ממנו את תפקידי הדור, דור של תחיה, דור שעסוק בביסוס קיומה של מצות ישוב ארץ ישראל, שהיא הבסיס והשורש לכל המצוות כולן.

הראל לא רצה להיות "עוד" קצין דתי, הוא רצה לצד המקצועיות, היסודיות, הדבקות במטרה, שבהן ניחן גם בהיותו שוקד על התורה, להיות קצין מחנך. לא לבה"ד 1 פנה, לעסוק בניירת, אלא לפלוגה לוחמת, שם יוכל להטביע בלב פקודיו את המקצועיות הרבה והיסודיות הרבה של הכרת כל בורג בטנק, אך לא פחות מזה את צדקות הדרך. כי כדי לנצח במלחמה לא מספיקה רק מקצועיות, צריך גם לדעת מתוך מה ולמה נלחמים, וצריך להכיר בערכו המיוחד של העם והארץ, רק מתוך אמונה גדולה ואיתנה, רק מתוך רוח גדולה, עם יכול לעמוד במשימותיו. הראל האמין בכל ליבו שאת תורה זו, שבירר בעמל בישיבה, הוא נתבע להוציא אל הפועל. הוא כקצין מחנך רצה להראות לפקודיו שלא מכח הדרגות משליטים משמעת ולא מכח הצעקות משיגים את המטרה המבוקשת, אלא מכח האמת הפנימית הטבועה בנפשו של הקצין המחנך.

גם בהיותו בעולם, שאין בו את הגנת בית המדרש ונעימותו, גם בהיותו בעולם שכולו התעסקות בגוף, בחול ובפלדה, בעולם שכל כולו עסוק בתקיפת אויב והריגתו, גם שם "לא אירא רע", לא פיזי ולא מוסרי, מפני שבית המדרש הלך איתו, מפני ש"ה' היה עמדי". הראל לא איבד כהוא זה את עדינותו, את טהרו, את ישרותו, את טוב ליבו וזכות נפשו, אותו חיוך ביישני לא מש מעל פניו גם בצבא, ואותה שאיפה להמשיך ולגדול בתורה ומתוך כך לבצע את משימותיו טוב יותר - המשיכה למלא את כל רצונו.

הרמב"ם מלמד אותנו בהלכות מלכים<sup>1</sup>: "ומאחר שיכנס בקשרי מלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו, עובר בלא תעשה... ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצווארו".

<sup>1</sup> פי"ז ה"ט"ו.

## לזכרו

כאן מפגיש אותנו הרמב"ם עם עולם רוחני גבוה מאוד. מלחמות ישראל לתקומת האומה אינן מתחשבות באינטרס האישי והפרטי של כל אחד! אנו נלחמים מלחמות ה' מפני שאומתנו היא אומה שנושאת שם ה' בעולם. עם ישראל עלה על במת ההסטוריה כדי לקרוא בקולו הגדול אורחות צדק ונתיבות משפט לעולם כולו, ומי שמצר ומציק לאומה הישראלית, פוגע בנשמת חייה של אומה זו. מלחמתנו היא לא רק מלחמה על עצם הקיום הפיזי, אלא על דרכנו המיוחדת בעולם. ולכן, על הלוחם בצבא ה', לא לשים על ליבו את אהוביו הפרטיים, מפני שלא רק למענם הוא עושה את המלחמה, אלא למען אידיאל עולמי של עם ישראל, "מרגע שיכנס בקשרי מלחמה" השיקולים הם כבר שיקולים כלליים והם לטובת האומה.

הראל! כך למדת בישיבה וכך הגשמת! שיקול המשימה לגביך היה השיקול המכריע, ואף על פי שידעת שיקיריך ואוהביך מצפים לך למסיבה בשבת בה היית אמור לצאת, לגביך השיקול הזה היה שיקול פרטי, כקצין היתה לך משימה - התייחסת אליה בכל הרצינות והיא דחתה כל שיקול פרטי אחר.

הראל! שמך מעיד עליך, הר-אל. רצונך העז לכבוש את החר, לא להסתפק במידות קטנות, לא להסתפק בשאיפות נמוכות, אלא להעלות את רף המשימות ולעמוד בהן. המשימות, הן בתורה והן בצבא, משימות אל הן! משימות קודש!

הראל! היית שייך לסוג נשמות המופיעות בדור של גאולה, סוג נשמות שהרגשתן הפנימית בתוכן שלם היתה, היית ישר עם אל ועלית לאל כאשר היית, כדרכך, זקוף מלא קומתך בצריח.

**תהי נשמתך צרורה בצרור החיים.**

# דברי האלוף יצחק מרדכי

הדברים נאמרו באזכרת יום השלושים לנפילתו של הראל הי"ד

בני משפחת שרם היקרים, כבוד הרבנים, סגן ראש העיר, ראש ישיבת הגולן, לוחמים, גבירותי ורבותי.

לצערי הרב אנחנו משלמים מחיר יקר למען בטחוננו וקיומנו במדינת ישראל.

באחד המאמרים אחרי מלחמת יום הכיפורים טענתי באחת הכותרות, שטרם נסתיימה מלחמת הקיום שלנו, וצריך לתת, לתת הכל, ואם צריך גם - להקריב את הנשמה, כדי להבטיח את בטחוננו. עוד טענתי שם שאנחנו צריכים לחזור לשורשים, כולל שורשי היהדות, ומהם לינוק את העוצמה האמיתית שלנו. כאשר אתה מתבונן על הבחורים, הנערים שמתיצבים מנגד השכם והערב לאורך גבולות המדינה ומעבר להם, פעם אחר פעם אתה שואל, מהיכן הבחורים האלה שואבים את העוצמה שלהם, בעיקר את העוצמה הרוחנית. לצערי, רק כאשר הבחורים נופלים, ואתה פוקד את בני המשפחה, אז נסגרים המעגלים.

אתה בא למשפחה, ואתה רואה משפחה יהודית שורשית, מלאת אמונה בצדקת הדרך, רווית ערכים, משפיעה בצורה חיובית על כל סביבתה. אתה קורא קטעים מתוך מכתביו של הראל ז"ל, אתה לומד על האיש, ואתה לומד מהיכן הוא מצא את העוצמה הזאת.

אתה הולך לתחנה שניה בחייו (לפני שבועות מספר ביקרנו, נשיא המדינה, אנכי ועוד פורום מכובד בישיבת הגולן), ואתה רואה פעם נוספת את הרוח הנושבת שם, אמונה עמוקה בצדקת דרכנו, שורשיות יהודית, נכונות אם צריך להקריב את כל מה שנדרש, כדי להבטיח את קיומנו ובטחוננו.

אתה רואה מצד אחד את לימוד התורה והפיכתה לנדבך עיקרי בחינוך האיש וערכיו, ובצמוד ובמשולב גם את החלק השני, התני"ך עם החרב ביחד, הספרא והסייפא. לצערנו בדורנו לא ניתן להפריד אותם. ורק כשמחברים אותם ביחד, את הספר מחד ואת החרב מאידך, את הספר - לחיזוק העוצמה, ואת החרב המונפת, ניתן להבטיח כי נוכל לחיות חיי קוממיות במדינת ישראל.

יותר מפעם אחת בהיסטוריה שלנו, נדרשנו לשלם מחיר יקר בעד כל יום של חרות וקוממיות. בעת ההתנחלות, ההתיישבות היהודית הראשונה בא"י, בתקופת



## לזכרו

בית שני, ולאורך הדורות בכל עת בה חזרנו והתישבנו. אני מאמין שאנחנו ישובים עכשיו לבטח ולעד, ואנו נדרשים לשלם מחיר, ומחיר יקר.

וגם כאן אני הקטן יכול לעשות שימוש חוזר בנאמר בתורה "בקרובי אקדש". האנשים הכי קרובים אלינו, אנשים שהולכים בדרך הישר, שמלאים ערכים, שהולכים לפני המחנה, שמוכנים להקריב את עצמם, הם גם אלה שמשלמים את המחיר היקר מכל, והם הקרובן הזה שאנו נדרשים לשלם. כשזה קורה, כולנו עוצרים המומים לרגע - הכיצד? למה? למה דוקא האנשים האלה? כשאנחנו מעמיקים מחשבה, אנחנו מבינים שרק כך אפשר, רק בטובי האנשים, האנשים הכי קרובים גם לבורא, וגם אלינו, הרי הם בודאי יהיו הראשונים להמצא במקום של סכנה, ובודאי שכל מעשיהם יתפרשו ע"י כל מי שסובב אותם כמובנים מאליהם.

אין פעם שאני פוקד את החיילים ביחידותיהם באזור הביטחון ולאורך הגבול, ואני לא שואל אותם - האם במקום שהם נמצאים ובפעילות שהם מבצעים הם מרגישים באמת שהם נותנים בטחון לישובי גבול הצפון. בכל התקופה לא נתקלתי אפילו במקרה אחד שמישהו אפילו היסס לרגע במתן התשובה האמיתית - שכן! עצם המיקום והפעילות שלו הם שמסוככים ומגינים על תושבי הצפון, על תושבי קרית שמונה, על ילדי אביבים, על בתי ספר במעלות, על חוף הים בראש הנקרה, על כל ישוב, ועל כל אזרח לאורך הגבול הצפוני.

בעצם ההמצאות שלהם בתוך מרחב הסכנה, בתוך האיום, בתשלום המחיר היקר, הם אלה שמבטיחים את הבטחון והקיום.

באופן טבעי נשאלת השאלה, והיא שאלה לגיטימית, האם יש דרך אחרת, ומהו מחירה של דרך אחרת? תפיסתי, לפחות בגבול הצפוני, היא שכל עוד אין שינוי מהותי, שיהיה בו כדי להבטיח כמעט מעל לכל ספק, בבטחון מירבי, שישובי מדינת ישראל, תושביה ואזרחיה, יכולים לחיות בשקט ובבטחה, אין לנו ברירה אחרת, אלא לעשות את מה שאנחנו נדרשים לעשות - קודם כל בצו מצפוני, ואח"כ בצו המעשה. ולעיתים גם לשלם את המחיר.

לפני מספר שבועות קיימנו במלאת עשרים שנה למלחמת יום הכיפורים, עצרת בפארק הלאומי ברמת גן, של אלפי אנשים. במלחמה עקובה מדם, בגדוד שאני פיקדתי עליו, איבדנו למעלה מ-50 לוחמים, ומעל 120 פצועים, שליש מהאנשים. שאלנו את עצמנו ואנחנו שואלים היום, וכל פעם אנחנו חוזרים ושואלים, האם המחיר היקר שאנו משלמים, משפיע עלינו, באופן אישי, על כל אחד מאיתנו. האם אנחנו יודעים להעריך את המחיר היקר שמשלמים טובי בנינו, האנשים הכי קרובים והכי יקרים לנו, כדי שנוכל לחיות ולהתקיים במדינת ישראל. האם אנחנו ראויים

## האלוף (במיל') יצחק מרדכי

לעמוד כאן, לשאת דברים לזכרם, ללכת בדרכם, ללמוד ממעשיהם. האם כל אחד מאיתנו מפשפש בדרכיו ובמעשיו, ומחפש את מידת הצדק? האם הוא חוזר טעון אמונה וכח להמשיך? האם הוא יונק מאותם ערכים, האם הוא ממשיך באותה הדרך? האם הוא יודע מה המחיר היקר שאנחנו משלמים כדי לחיות כאן, או שאנחנו גומרים את הטקסים, את הרגעים העצובים, וכל אחד מאיתנו הולך לדרכו ושוכח?

אני מאוד מקווה שמערב זה, כמו מערבים אחרים, נצא עם תחושה עמוקה בלב, מה גודל האבידה, ומאיך מה התרומה העיקרית. אם כולנו נדע עד כמה כבד המחיר, עד כמה יקר המחיר, נדע גם להעריך מה המשמעות של חיי בטחון וקוממיות במדינת ישראל. אם נדע להעריך את המחיר היקר ואת משמעויותיו, אני רוצה להאמין שכל אחד מאיתנו גם יושפע מערכיו, מדרכו, מצו החיים שהראל צווה לכל אחד מאיתנו.

וכמה מילים למשפחה, אני יודע שאין בכוחם של מילים להשפיע ולו במעט על הכאב, על הצער, על התחושה שמלווה אתכם היום, ובודאי גם בעתיד. בפגישה הקצרה שהיתה לי אתכם, למדתי גם להכיר וגם להוקיר את האנשים ואת הרוח. מעט מההתרשמות שלי ניסיתי להעביר לכל מקום שבו פגשתי לוחמים ואנשים מאז, ואני מאמין באמונה שלמה, שאם הרוח האיתנה שנושבת במשפחת שרם, תנשב אצל כל אחד מאיתנו, זוהי התרומה העיקרית, זהו הדבר המרכזי שיכול להשאיר אצל משפחת שרם את הזכרון החי שכל אחד מאתנו יכול לינוק ממנו.

המשפט העיקרי ששמענו מאבא על יד הקבר: "ה' נתן וה' לקח - יהי שם ה' מבורך". והאם אמרה ליד הקבר: "אני מקוה שהצלחתי להעניק לו את המיטב, למתנה הזו שניתנה לי עד שנלקחה ממני".

אם אלה המשפחות, אם אלו המעשים - אנחנו העם הכי חזק בעולם. גם כשהמחיר יקר אנחנו יודעים שמכאן, מהמשפחות האלה, מהאנשים האלה, ניתן לשאוב את העוצמה, להמשיך בדרך הזאת, להקריב כל קרבן שידרש - והלוואי שלא ידרש, להבטיח חיי קוממיות לעם ישראל במדינת ישראל, ולהיות ראויים לשאת את זכר הבנים ואת זכר הנופלים.

## דברי חברו לישיבה, רז נזרי

הדברים נאמרו בישיבת הגולן באזכרת יום השנה לנפילתו של הראל הי"ד

ברשות ראש הישיבה, רבנים, המח"ט לשעבר, חברים ומשפחת שרם היקרה!  
ברשותכם, אפתח בסיפור ואביא אותו כלשונו: הגאון הצדיק רבי ירוחם ממיר זצ"ל ראה את רבו הגאון הצדיק רבי צבי ברוידא זצ"ל ממרר בבכי תמרורים על פטירת מורו ורבו, הסבא מקלם. השתומם ר' ירוחם ממיר מאוד, שהרי היה זה שנים רבות לאחר פטירתו של הסבא לחיי עולם, והלא "גזירה על המת שישתכח מן הלב"?! שאל את רבו לפשר הדבר. נענה רבי צבי ואמר: ודאי, מדרך העולם שתחושת האבל הולכת ומתעמעמת, אך אימתי, כאשר האָבל הוא רק על הנפטר, או אז, חסרונו מורגש בתחילה אך אט אט, בחלוף השנים, עולם כמנהגו נוהג, ושר של שכחה גובר, אבל פעמים שהאָבל אינו על הנפטר בלבד, אלא על מה שאיבדנו בפטירתו מעמנו. אף אני כן, אמר רבי צבי, בפטירת הסבא אבד לי המדריך, המנחה מורה הדרך, ובכל שאלה וספק אני חש את חסרונו ביתר שאת, בכל פרשת דרכים, אָבל אני מחדש על אובדנו של מורה הדרך...

דומני, שהדברים הללו מבטאים היטב את אשר על ליבנו, החברים, בעת אשר כזאת, לאחר שנה שהראל לא נמצא איתנו.

מחד גיסא, אנו יודעים שנגזרה גזירה על המת שישתכח מן הלב לאחר י"ב חודש, אנו מבינים שאסור להתבוסס יתר על המידה בזכרונות העבר, ויש להמשיך ולצעוד קדימה, להביט באמונה אל העתיד. אך מאידך גיסא, אנו חשים כל הזמן, בדיוק כמו שאמר רבי צבי ברוידא על רבו, הסבא מקלם זצ"ל, שלא על הנפטר בלבד אנו מצטערים, אלא על כל מה שאיבדנו בפטירתו מעמנו. ואצל הראל זה היה הרבה. איבדנו אדם משכמו ומעלה, מנהיג, מורה דרך, מודל לחיקוי, אדם, שבכל פרשת דרכים אישית וציבורית אנו מרגישים בחסרונו. איבדנו חבר!

ככל שחולפים הימים ומתרבים הסיפורים אודותיך הראל, אנו מבינים עד כמה איננו בודדים, עד כמה רבים הם השותפים לנו בהרגשה זו. וגם אם אמרו זאת כבר, חייבים לומר זאת שוב, אין הדברים הללו בבחינת "אחרי מות - קדושים אמור", כולנו שמענו וקראנו על חיילים נופלים שנכתבו עליהם מעלות ותשבחות לאחר מותם, התרגלנו כבר לראות בעיתון את התמונה שלא אמרה לנו הרבה, ולקרוא בצמוד אליה את המשפטים שפחות או יותר חזרו על עצמם. אבל כשזה תפס אותנו

פתאום, עם התמונה המוכרת והחיוך הנצחי של הראל, ברגע אחד המליצה הזו ש"תמיד הטובים נופלים" קרמה עור וגידים ולבשה צורה לנגד עינינו. ברגע אחד היא קבלה משמעות אחרת. פתאום זה נראה כל כך קרוב, כל כך אמיתי, כל כך מוחשי. פתאום הבנו שאכן כדברי שלמה בשיר השירים "דודי ירד לגנו ללקוט שושנים"<sup>1</sup>. והפעם הוא בחר ללקוט שושן מובחר ביותר.

כפי שכבר אמרתי, קשה לנו לעמוד בגזירה הזו לשכוח את המת, אך ניתן אולי להתבונן על כך מכיוון אחר. בפרשת "וישב" אותה קראנו לפני שבועיים, יעקב מקבל את הבשורה המרה אודות בנו האהוב יוסף "כי חיה רעה אכלתהו". הוא קורע את שמלותיו ומתאבל על בנו ימים רבים. "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו" מספר הכתוב, אך יעקב בשלו - "וימאן להתנחם"<sup>2</sup>.

ומסביר רש"י במקום "שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב, ולא על החי". מוות וחיים, אנו יודעים, אינם רק מושגים פיזיים, מוות וחיים - הם גם מושגים רוחניים, ועל כן רשעים בחייהם קרויים מתים, וצדיקים במיתתם נקראו חיים. חז"ל למדונו זאת במסכת ברכות<sup>3</sup> "כי החיים יודעים שימותו - אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר: "ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל, הוא הכה את שני אראל מואב, והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג". "בן איש חי" - שואלת הגמרא - "אטו כולי עלמא בני מתי ניהו!! האם כל העולם הם בני מתים, ברור שבן איש חי, אלא עונה הגמרא ש"אפילו במיתתו קרוי חי". "רב פעלים מקבצאל" - שריבה וקיבץ פועלים לתורה. "הוא הכה את שני אראל מואב" - שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני ("אריאל" - אומר רש"י - זה בית המקדש שנאמר: "הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד", ונקרא מואב על שם שבנאו דוד דאתי מרות המואביה).

חז"ל למדו שצדיקים במיתתן נקראו חיים מבניהו בן יהוידע. אנו חווינו והבנו לימוד זה בהלקח הראל מאיתנו. וכפי שחז"ל דרשו על בניהו בן יהוידע, דומני, שניתן לדרוש גם על הראל. "רב פעלים מקבצאל" - הראל ריבה וקיבץ פעלים לתורה, ועל כך כבר העידו בכתב ובע"פ חניכך בבני עקיבא. "הוא הכה את שני אראל מואב" - אומרת הגמרא שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. גם אתה הראל, לא הנחת כמותך בשני "המקדשים" של חיך - הצבא והישיבה, שני "המקדשים" עליהם כל הזמן אנו מדברים, והשכלת לצקת בהם תוכן ממשי וייחודי, בשניהם בלטת בכשרונך וברצינותך, וגם על כך העידו מפקדך וחיילך

<sup>1</sup> שיר השירים ו' ב'.

<sup>2</sup> בראשית ל"ז ל"ה.

<sup>3</sup> י"ח ע"א.

## לזכרו

בצבא, ורבניך וחבריך בישיבה. כל בחור משיעור אי כאן בישיבה יודע לדקלם מתוך שינה את דרשת חז"ל על "עדינו העצני", אך מי שהכיר אותך זכה להפגש עם דרשה זו מפגש בלתי אמצעי, פנים אל פנים.

בניהו בן יהוידע, כפי שראינו, ריבה וקיבץ פעלים לתורה. על הפסוק בשמואל "ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי" אומרת הגמרא בברכות<sup>4</sup> - זה סנהדרין, "כרתי" שכורתים דבריהם, "פלתי" - שמופלאים בדבריהם. ואומר שם רש"י שבניהו היה אב בית דין. מעניין שזהו אותו בניהו בן יהוידע, שבתחילת ספר מלכים א' נלחם את מלחמות שלמה, ונשלח על ידו להרוג את אדוניה בן חגית, יואב בן צרויה ושמעי בן גרא שפגעו במלכות דוד, ובכל פעם כתוב "ויפגע בו בניהו בן יהוידע וימת". בניהו בן יהוידע אב בית הדין אשר על הכרתי ועל הפלתי, הוא אותו בניהו בן יהוידע שמוצג במלכים א'<sup>5</sup> ברשימת שרי ממשלתו של שלמה, כבניהו בן יהוידע אשר על הצבא. שר התורה, הוא ולא אחר, משמש גם כשר הצבא. ולכך שאף הראל - ראש וראשון בתורה, ראש וראשון בצבא.

מקובלים אנו, שלשמו של האדם יש משמעות. הגמרא<sup>6</sup> שואלת מנין זאת - "מנא לן דשמא גרים?" ולומד זאת רבי אליעזר מהפסוק בתהילים מ"ו "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ" אל תקרי "שמות" אלא "שמות". ה"שם" של האדם אם כן, הוא מפעל ה', וככזה הוא בודאי מעיד על פנימיותו של האדם.

לכן, אולי, לאור כל מה שאמרנו, לא מקרי הוא שהמלים "ובניהו בן יהוידע" עולים בגימטריא - 236 - בדיוק כמנין אותיות "הראל".

רוב הדברים שאמרתי, נכתבו כבר לפני כשנה, בסמוך לנפילתו של הראל, אך כפי שכולנו מרגישים תוקפם לא פג. הזמן שחולף רק מתדד ומדגיש יותר ויותר עד כמה צדקו חז"ל באומרם ש"צדיקים במיתתן נקראו חיים". מעשיו, הנהגותיו ואישיותו של הראל שצריכים לשמש נר לרגלנו, הם "החיים" שממשיכים לפעול בעולם הזה גם לאחר שהגוף כבר לא כאן עימנו.

"והחי יתן אל ליבוי" - כל אחד ואחד מאיתנו, בודאי אלו שזכו להכיר את הראל, וגם אלו שלא זכו לכך והתוודעו לדמותו רק דרך הסיפורים אודותיו. שומה על כולנו להפנים אל ליבנו פנימה את תכונותיו של הראל, ובעזרתם לזכות, כפי שאמר הרב אריאל באזכרה ברמת גן, להדליק נרות רבים בכל תחום אליו נפנה ובו נעסוק, נרות רבים שיאירו במקום הנר הגדול הזה, שכבה בעיצומם של ימי החנוכה.

<sup>4</sup> ד" ע"א.

<sup>5</sup> ד" ד.

<sup>6</sup> ברכות ז' ע"ב.

לסיום, אני רוצה לומר לכם משפחת שרם היקרה, ובמיוחד לשלוח ולמשה, מספר מילים, ואני חושב שאני מדבר בשם כל החברים (שוב אני מוצא את עצמי אומר דברים שכבר נאמרו, אך אם כולם אומרים זאת כנראה שהדברים אמיתיים). האמינו לנו, שיותר משאתם חושבים שחזקנו אתכם בהתמודדות הקשה הזו, **אתם חזקתם אותנו**. אני זוכר כיצד הגענו קבוצת חברים, בבוקר יום ראשון לאחר הוודע דבר נפילתו של הראל, חוששים להכנס, פוחדים מהרגע בו עינינו יפגשו בעיניכם, מה נאמר, מה נדבר, איך נסתכל לכם בעיניים, אך מהרגע הראשון ולאורך כל הדרך הייתם חזקים, חזקתם אותנו, והקרנתם חוסן ואמונה עזה על כל הסובבים אתכם.

"יעקב תקן תפילת ערבית" אומרים חז"ל, ונשאלת השאלה מדוע דוקא יעקב - ערבית, האם זה רק עניין כרונולוגי (אברהם - שחרית, יצחק - מנחה, יעקב - ערבית) או שיש משהו מעבר לכך. התשובה לכך מצויה בפרשתנו - פרשת "ויגש", כשיעקב ניגש לפני פרעה ונשאל "כמה ימי שני חיידך", הוא עונה "ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי".<sup>7</sup> יעקב מעיד על עצמו שרעים היו חיו, כל השנים פקדו אותו צרות, בתחילה עשיו, אחי"כ לבן, יוסף, בנימין וכו'. לכן דוקא יעקב הוא זה שמתקן את תפילת ערבית שזמנה בלילה, בחושך, כאשר רע לאדם, חיו חשוכים, צרות ניתכות עליו. יעקב מלמד אותנו שגם בעת כזאת צריך לקוות ולהתפלל לה'. לא רק בבוקר, כשאור, כשהכל טוב וברור ("אמת ויציב" - שחרית) אלא גם בלילה, בחושך, כשרע, כשנזקקים לאמונה ("אמת ואמונה" - ערבית), גם אז מלמד אותנו יעקב אבינו, יש להתפלל לה', להאמין.

ולכם, משה ושלוחה, היה העוז והאמונה לחזק ולהתחזק גם בלילות החושך - "טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון, להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", כשם שהראתם לנו מהי "אמונתך בלילות" כך תזכו, ונזכה כולנו, בעזרת השם, לראות **בבוקר** את חסדו של הקב"ה, ונזכה יחדיו להודות לה', ולומר לשמו עליון.

<sup>7</sup> בראשית מ"ז ט"ו.

## איך נפלו גיבורים

שנים עשר יום לאחר כניסת גדוד 53 של חטיבת 188 ללבנון, התנדב הראל להשאר בשבת חנוכה במוצב בלבנון.

זאת לאחר שויתר על היציאה בשלוש השבתות הקודמות, כדי לחוג בשבת חנוכה את יום הולדתה של אחייניתו.

זמן קצר לפני שאמור היה לצאת הביתה נודע לו כי ביום שישי אתה"צ יהיה צורך לפתוח ציר מטייבה לשומריות. לפי שקול דעתו - מפקד הטנק לא היה מנוסה מספיק, ולכן החליט שהוא המפקד המתאים ביותר לבצע את המשימה, ביטל את חופשתו ויצא לביצוע המשימה.

בעמדה האחרונה, כ-800 מטר מהמוצב אליו היו צריכים להגיע, בזמן ההכנות לתזוזה אחרי התצפית, פגע טיל סאגר שנורה על ידי החזבאללה בטנק של הראל. מאחר והיה חשוף בצריח, על מנת לחפות טוב יותר על חיילי החי"ר, והטיל הגיע מהצד שבו עמד, נהרג הראל במקום, מההדף והחום.

הראל נפל ביום שישי בין הערביים, כ"ו כסלו התשנ"ד, והוא בין עשרים ואחת שנה ושישה חודשים חסר שבוע. על פעילותו זאת, ועל דרך שרותו בכלל, הוענקה להראל תעודת הוקרה מיוחדת, ועיטור מקצין שריון ראשי. התעודה הוענקה למשפחה בטקס סיום קורס קצינים - שנה לאחר סיום הקורס של הראל.



יום חיל השריון תשנ"ה 1994



מפקדת קצין שריון ראשי

# תעודת הערכה מיוחדת

ל סגן שרם הראל ז"ל - חטיבה 188

במהלך פעילות מבצעית בדרום לבנון ב-93/12/10 נדרשה מעולת פתיחת ציר מסוכן (מטיבה לשומרת). המשימה הוטלה על אחד המט"קים ממחלקתו של סגן שרם הראל ז"ל, אך הראל למרות שהיה אמור לצאת לתופשה בשל ארוע משפחתי התנדב ויצא לביצוע המשימה תוך נחישות ומקצועיות.

לקראת סיום ביצוע המשימה בעודו חשוף בצריח נפגע הטנק עליו פיקד מפגיעת טיל סאגר. סגן שרם הראל ז"ל נהרג. הראל עשה מאמצים רבים על מנת לצאת לקק"ש ולשרת בחטיבה 188 וכשהגיע לחטיבה היה קצין משכמו ומעלה בעל מטיבציה גבוהה ומסירות יוצאת דופן.

למרות שהיה קצין צעיר גילה בגרות כקצין ותיק שבותיקים, חברמן ואהוד על כולם, כך מעידים עליו חבריו לפלוגה, פיקדיו ומפקדיו.

היה נכון תמיד לכל משימה ולכל מטלה, וכך היה באותו יום בו מצא את מותו. ועל כך מעניק לו קצין שריון ראשי תעודת הערכה מיוחדת.

תאריך - אמי פלנט  
קצין שריון ראשי

19 באוקטובר 1994



## חתימה

"הלכנו ביום הזה במסע אל הראל. מסע שניסה לצייר את הדמות שלו, ואת תכונותיו. אבל אני חושב שהרגע הזה, נותן את התחושה השלמה למה שהראל היה בעצם, ומבטא את השלמות שהיתה בו.

השלמות של הראל נבעה מזה שהוא הקיף את הקודש ואת החול, את הצבא ואת הישיבה, את הדתיים ואת החילונים, את בחורי ההסדר ואת העתודאים.

הוא תפס את המכלול השלם, כמו הדקות האלו שאנו נמצאים בהן, בין השמשות, שאלו הדקות שבהן נולד, ושבהן גם נפל.

הראל נפל ביום שישי לפני כניסת שבת בקשר שבין החול של השבוע לשבת. הראל גם נולד לפני כניסת השבת.

**זוהי בעצם תמצית אישיותו."**

(אבי שרם, אחיו של הראל,  
מתוך הסרט "המסע להראל",  
גבול לבנון בין הערביים)

